

TÜRKAY

aylıq ədəbiyyat dərgisi

1/5/2023

1/5/2023
Rahisla
2023

BU SAYIMIZDA

- Sündüs Arslan / Sesin Kaynağı / 3
Fatma Özger Bilgiç / Yüreğimdesin Paşam / 4
Nigâr Arif / Gedək Üzü Küləyə / 5
Maşide Aşdoğan Dinçer / Mavi Çiçekli Nazilli Basması / 6
Taman Yaralı / Dayağım Olursan / 9
Səidə Əliyeva / Muğam Sehrində / 10
İnci Okumuş / Kahramansın Sen / 11
Aysen Akdemir / Gitme / 12
Sıdika Softa / Can Verin Sevgiliyə / 13
Kadriye Kırdök / Yeniden Başlamak / 14
Şahnaz Şahin / Tablo / 16
Beylan Gözükara / Gözlerin Bakışı / 17
Sərvanə Dağtumas / Con Steynbekin "Xrızantemlər"
Hekayəsi və Gender Bərabərliyi / 18
Halise Tekbaş / Sönmez Ateşinle Yak Benliğimi / 22
Lutviyyə Əsgərzadə / Gülün Gülə Bənzəmir / 23
Xədicə Murad / Bayatılar / 24

T Ü R K A Y

aylıq ədəbiyyat dərgisi

Baş redaktor Lütviyyə Əsgərzadə

Məsul katib Tayyib Atmaca **Sosial yayına məsul** Sona İntizar

Üz qabığı rəsmi Şamsiyə Hassani

E mail turkayedebiyat@gmail.com

5 Say May 2023

Sesin Kaynağı

sesin
bir çiğ gibi
al aşağı ediyor çiğliklerimi
Işık hızıyla geçip hatıralarımdan
dört bir yana saçıyor hayal kırıklarımı

sesin
göğün mavisinden çalıp, boyuyor karanlıklarımı
umudun koynunda hesaba çekiyor
aykırılıklarımı

sesin
yola vuruyor bütün yoran
alışkanlıklarımı
iyi geliyor,
kapatıyor
hüzün sızan aralıklarımı

sesin
delişmen gülüşlerimde topluyor bütün aykırılıklarımı
cam kenarı yalnızlığıma sarıyor
ayrılıklarımı

sesin
yaşanmışlığın sağanağı altında
bir bir yüzüme vuruyor
bağlılıklarımı
ki sesime karışan sesinle
arkamda bırakıyorum
ağırlıklarımı

sesin,
ne zaman sesime değse
alıp götürür tüm yorgunluklarımı...

Yüreğimdesin Paşam

Asırlar geçse de sen, yüreklerde yaşarsın
Yüreklerde çoğalıp her asırda taşarsın
Türk'e kini olanlar gözleri kan, yaşarsın
Yüzyıllar geçse bile, yürektesin Paşam sen!

Vatan aşkı güç verdi her zorluğu aştınız
Gece gündüz demeden özgürlüğe koştunuz
Azılı düşmanlardan korkmadan savaştınız
Yüz yıllar geçse bile, yürektesin Paşam sen!

O zorlu günlerimiz çok şükür ki düzeldi
Yenilikler peş peşe sayenizde dizildi
Yenilgiyi kaybeden hain düşman ezildi
Yüz yıllar geçse bile, yürektesin Paşam sen!

Dünya milletlerini getirdin Ata'm dize
Eserlerin ortada gerek var mı çok söze
Rabbim Türk'ü sen koru gelmesin kinli göze
Yüz yıllar geçse bile, yürektesin Paşam sen!

Emeğe değer verdin, çalışan yüreklendi
Senin yoluna her gün bir yenisi eklendi
Çok çalışmak, başarmak vatan aşkı beklendi
Yüz yıllar geçse bile, yürektesin Paşam sen!

Seni görmeden küçük büyük sevdi ve saydı
Her gönülde saklıdır bu sevdamızın kaydı
Sendeki gizem, tılsım taşıdığı o, soydu
Yüz yıllar geçse bile yürektesin Paşam sen!

Özger, Mustafa Kemal bütün yüreğe girmiş
Bir ömrü bu vatana sevmiş, gönüllü vermiş
Özgürlük için bize cumhuriyeti kurmuş
Yüz yıllar geçse bile yürektesin Paşam sen!

Gedək Üzü Küləyə

Ay mənim dünənim, bugünkü günüm,
Sevəndən küsməzlər, başına dönüm,
Puldan da kəsərlər, çörəkdən də adamı,
Ümiddən kəsməzlər, başına dönüm...
Təəssüf bürüyüb dörd bir yanımı,
Ağlımdan keçənə şübhə asırsan,
Sözlərim sinəmdən daşır çay kimi,
Divar dilə gəlir, sənə susursan...
Hay-haray içində fikirlər keçir,
İncik baxışların dönmür səs-küyə
Heç bilmirəm nə deyim
xoşuna gəlsin deyə,
Daha bəsdir əzizim,
Dur əlini ver mənə,
Bunca uşaqlıq niyə?
Yadıncadı o mahnı?
“Gedək üzü küləyə”
Gedək üzü küləyə...

Mavi Çiçekli Nazilli Basması

İki haftadır bu loş ve nemli odada yatıyordu. Sık sık eltisi gelir, odanın köşesindeki ocağı yakardı. O zaman ısındığını hissedirdi. Kış da erken mi gelecekti ki bazen iliklerine kadar üşüyordu. Yoksa hareketsiz yattığından mı titreme alıyordu bu zayıf, cürümsüz bedenini? Yatmaktan sırtı ağrımişti. Kalkıp biraz oturmak istedi. Kırık ayağının kopacakmış gibi ağrımaya direndi, sırtını hasır yastığa dayayıp oturdu. Ayağının yarasını hiç önemsemiyordu. Nasıl olsa birkaç haftada geçirdi. Ya yüreği, yüreğindeki yara çaresiz bir dert gibiydi. Nasıl merhemler sürmeliydi ki iyileşsin? Şu hasta halinde derdine derman olacak kimsesi yoktu. Hayat arkadaşısı dersen işte ortada... Ne umutlarla evlenmişti. Sırtını yaslayacağı bir dağ, derdini anlatacağı bir dost aramıştı; ama nafiye. Anası yoktu. O daha altı yedi yaşındayken ölmüştü. Onunla ilgili hatırladığı; sıcak, sımsıcak kucakları, sarıldığında yeşil sabun kokan mavi çiçekli Nazilli basmasından fistanıydı. Hep onu mu giyerdi ki aklında kalmıştı o mavi çiçekli Nazilli basması fistan? Fakir bir komşuları vardı. Bu fistanı anacığı öldükten sonra ona vermişlerdi. Adettendi, ölenin giysilerini fakir fukaraya dağıtırlardı. O yaşlarda bu komşu kadının anasının fistanını giymesine çok içermişti de hiç sesini çıkartmamıştı. Çünkü koca ana öyle tembihlemişti. Ama o fistanla, mavi çiçekli Nazilli basmasından fistanla dolanır gördü mü komşu kadını, sanki yüreğinin başından korlar akıp akıp da içini dağlardı. Anamın fistanını nasıl bu kadın giyer, o eskitemeden nasıl bu kadın eskitir diye için için kıskanır, buğz ederdi. Eskitti de. Bir müddet sonra yer yer yamalar da vurdu üstüne, rengi uyar uymaz. Bir zaman sonra da giymez oldu. Nedense o zamanda üzülmişti. Fistanı özlemişti de.

Yarısı mutfak, yarısı ambar koca loş odanın kapısı gıcırdayarak açıldı. Kilolu, eni boyu bir, ağır yürüyen kadının karartısı girdi içeri. Yanında üstü başı kirlenmiş, saçları başı darmadağın iki yaşlarında

bir de çocuk vardı.

- Acıktın mı Hüsne?

- Yok abla... Acıktığımı da bilmiyom ya!

- Acıkmışındır. Ben bir şeyler getireyim de ye.

Çocuk iri bedenli kadının elinden kurtulduğu gibi anasının koynuna sokuldu. Sanki asırlardır hasretti, sokuldukça sokuldu. Çocuğun kıpırdamasıyla ayağı ağrıyordu ama hiç aldırmadı. Yüreğinin yarasına sular serpiliyordu de rahatlamıştı sanki. Sıcacık sevgiler coşturdu içini. Gözleri doldu. Hasta yatalı da pek durmuyordu göz

pınarlarında yaşlar, hemen akıveriyordu. Eltisi müdahale etti.

- Ağlama kız gene, iyileştin sayılır. Bir iki güne kadar kalkarsın inşallah.

- Hastalandığıma yanmıyorum be abla. Nasılsa iyileşirim. Ama sen de bilirsin ki bu mendebur adam beni karı etmeye etmez. Şu yavrularıma ağlarım. Bırakmam onları üvey ana eline. Bilirim analık derdini, onları da kendim gibi anasız koyamam.

Hüsne, sanki bu dünyaya çocukları ve kocası için mütemadiyen bir hizmetçi gelmişti. Karşılık beklemeden koşuturur dururdu. Yazın ucunu görmeden tarlada, bağda bahçededir. Alnından ter, sırtından bebe eksik olmamıştır. Yaptığı her işte, gittiği her yerde çocuklarını ihmal etmez, yanından ayırmazdı. Altı aylık bebese sırtında bağlı, tarlalarda kocasıyla orak sallamıştı da parmak ısırmayan kalmamıştı. Takdir etmeyen tek kişi vardı o da kocası... Bu kapıya geldiği günden beri iter kakardı onu. Yaz, kış, sabahın körü, akşamın ayazı demez, bir elinde ibrik bir elinde peşkir yetiştirir. Elini, yüzünü, ayağını yıkatar, sıcak çorbasını, aşını zamanında sofraya koyardı.

Ama nafiye kapıdaki it kadar hatırı sayılmazdı. Kocası hep:

- Bu avrat milleti saçları uzun aklı kısadır. Fazla taltife, akıl danışmaya gelmez, derdi.

Hüsne bunları pek önemsemeydi. Şu dayağı da olmasa, her aksiliğine dayanırdı. Dayanamayıp ne yapabiliirdi ki? Gelin olurken babası;

"Bu evden gelinlikle çıkarsın, kefenle girersin!" diye tembihte bulunmuştu. Şu dünyada ona destek bir kul yoktu. Çocukları vardı... Filiz gibi büyüttüğü, hayaller, istikballer kurduğu, umutlar bağladığı... Onlar da olmasa ne yapardı? Yüzünü güldüren mutluluk dedikleri şeyi yüreğinin köşesinden, küllerin arasından kıvılcımlayan tek şey bu yavrulardı.

Eltisi ocağın başından iri, yuvarlak bedenini kaldırdı. Ağır hareketlerle bir tasa doldurduğu sıcak çorbayı yeni kalaylı bakır tepsiye koydu.

- Hüsne, doğrul da ye biraz! Yemezsen iyileşemezsin.

Çocuk anasının kucaklarından ayrılmak istemiyordu. Sanki anasının çektiği iç ıstıraplarının farkındaydı da teselli babından ona sımsıkı sarılmıştı. Kadın daha bir bastırdı çocuğu bağrına.

Akşam olmaya yakındı. Mutfağın küçük penceresinden sızan cansız ışık kaybolmaya başlamıştı. Işı-

ğın kaybolmasıyla akşamın olduğunu anlardı Hüsne. Böylece bir gün daha bu karanlık odada tamamlanırdı. Bağrındaki çocuğun saçlarında parmaklarını gezdirdi. Güneşten kapkara olmuş cılız elini avucunun içine aldı, yanağına götürdü. Çocuk, zeytin tanelerini andıran yuvarlak siyah gözlerini daha da bir yuvarlaklaştırmış anasını inceliyordu. Deruni bir sevimlilik vardı ikisinde de. Hüsne çocuğu severken neler düşünüyordu kim bilir? Gözleri dolmuş yüzünde çok az rastlanan mutluluk çizgileri belirmişti. Kalbinde demlediği sevgileri göz bebeklerini yol seçmişçesine bu minik insan yavrusunun yüzüne, saçına, eline, ayağına kadar her tarafına bakışlarıyla dağıtıyor, sevgisiyle kaplıyordu. Küçük yavrusunu sımsıkı kollarıyla sardı, bağrında ezercesine kucakladı. Kirli, dolaşık saçlarını bulunmaz bir

misk gibi kokladı, öptü. Oda iyice kararmıştı. Ocaktan çıkan alevler etrafı aydınlatıyor sonra karanlığa yeknik düşüyordu.

- Ben gideyim Hüsne... Birazdan Elif 'le, Ali gelir, seni yalnız komazlar.

- Sağ olasin abla. Git! Senin de işin gücün var.

- Öyle, yattığın yerde çok dertlenme. Canını sıkma düşünüp düşünüp. Kadın kısmı sabırlı olmalı. Her şeye göğüs germeli. Sabır et, iyileşmene bak. Çoluk çocuğun perişan oldu.

Sözünü bitirdi. Tek diz üstü oturduğu minderden yere dayanarak ağır ağır kalktı. Odanın ortasında dev anası gibi duran direğin gövdesindeki elektrik düğmesine bastı. Hüsne'ye döndü:

- O kadar dedim Musa'ya, şu kadının yatağını oturduğunuz döşeli odaya serelim diye. Orası aydınlık, hem gelen giden de rahat eder. Yok, laf dinletemedim. Seni bu ocağın başında, küllerin arasında...

Lafını yarım bıraktı. Daha fazla konuşmanın bu hasta kadını tümünden üzeceğini düşündü. Kapıdan sessizce çıktı. Küçücük ampulden ve ocaktan yayılan ışık demetleri odayı hoş bir aydınlığa doyurmuştu. Çocuk bu aydınlıktan cesaretlenip etrafta kendine oynayacak şeyler arıyor, bir sağa bir sola dolanıp duruyordu. Dışarıdan Elif ile Ali'nin sesleri duyuluyordu. Otlatmaktan getirdiği koyunları ağıla koyuyorlardı. Etraf koyun, kuzu ve onlarla mücadele eden iki çocuğun sesleriyle dolmuştu. Kasvetli geçen bir günün sonu daha gelmişti. Ama Hüsne biten güne değil çocukların akşam eve dönüşüne seviniyordu. Odanın kapısı açıldı. Önde Elif, iki çocuk arka arkaya girdiler. Hüsne onları gördüğünde her şeyi unuttur, kendini güçlü, arkasını dağlara vermiş hissedirdi. Onun bütün dünyasını bu çocuklar dolduruyordu. Kapıdan onların arka arkaya girişini görünce dünyanın tüm güzelliklerine sahip bir kadın gibi hissetti kendini. Yattığı yerden doğruldu. Koşup kucaklamak

isterdi, sımsıkı sarmak; ama kımıldadıkça kırık ayağı derinden sızlıyordu.

- Geldiniz mi yavrularım, canlarım? Yanıma oturun biraz!

Özledim sizi.

- Ana nasılsın, ayağın iyi mi? dedi Elif.

Bir eliyle de kadının başından kayan beyaz tül bendini düzeltiyordu. İkisi de öyle şefkat doluydu ki, odanın içinde her biri onların geniş yüreklerinden havalanmış yumak yumak sevgi topları uçuşuyordu. Ana, çocuklarının akşama kadar terden, güneşten, tozdan boz renge bürünmüş yüzlerini, saçlarını, öptü kokladı..

- Elif!

Kaba, bir o kadar da sert ve sevimsiz bir sesle irkil diler:

- Geldim baba.

- Yetiş! Bana ibrikle su getir! Şu yüzümü, gözümü bir yıkayayım. Akşama kadar tarlada, yabanda çalış, akşam eve gelince hizmet edecek bir avrat yok!

Bir taraftan elini yüzünü yıkıyor, bir taraftan da habire homurdanıyordu. Elif havluyu uzatırken derin bir nefes aldı: "Baba sen kırdın anamın ayağını hiç yere, yoksa hizmetini eksik mi ediyordu?" diyecekti ki sustu. Söylese kim bilir bu ejderha kılıklı adam ne ateşler saçardı etrafa. İri bedenini mutfağın kapısından zor girdirdi. Lambadan vuran ışık arkasında dev gibi bir gölge oluşturmuştu.

İkinci bir adam gibi ürkütücü ve kabaydı. Kadın irkildi.

- Daha kalkmadın mı sen ayağa? Kızım Elif, koy sofrayı da ne varsa yiyelim.

Akşam, evin döşeli odasına köyün avareleri doluştu. Tavla attrattılar, sohbet ettiler. Hüsne karanlık odada ocağın sessiz yoldaşlığında avundu. Kimi zaman alevler yükseliyordu kara ocaktan, kimi zaman sönmeye yakın çıtır çıtır içten yanıyordu birkaç çalı çırpı. Odanın duvarlarında gölgeler ışıkla saklambaç oynuyordu. Kadın, kızı ile gün boyu yaptıklarını konuşurken, iki küçük çocuk şiltelerin üstünde ateşin çırtırtısını ninni bilip sızmışlardı. Hüsne'nin ev bark olmak için gelin geldiği bu evde bütün hayatı işte bundan ibaretti.

Birkaç hafta geçti, birlikte birkaç asır da bir geçti. Hüsne iyileşti dört elle evine, tarlasına, bahçesine sarıldı. Dur durak bilmeden, gün doğumundan gün batımına kadar çalıştı. Ayaklarında, ellerinde nasırlar çıkana, yorgunluktan bitap düşene kadar... Çocuklarını için dedi, çalıştı. Hasat bitmiş, tarlalar, bahçeler derin bir sessizliğe bürünmüştü. Ortalık sapsarıydı. Yeryüzünün koyu sarılığı gökyüzüne aksetmiş, her taraf bir olup anlaşmış gibi altın rengine bürünmüştü. Yapraklar tek tek ahenkle yere iniyor, toprak ağaçların altında sarı bir örtüyle

kaplanıyordu. Sonbahar rüzgârı dallardaki son yaprak inene dek ısrarla ve zevkle esiyordu. Yağmurlar başladı. Kışın iş olmazdı. İnsanlar ufak tefek gündelik işlerini yapar, akşamları evlerde toplanırlardı. Soba başlarında kış eğlenceleri icat ederlerdi. Sohbetler gece yarısına kadar sürerdi. Gündelik hayat yazın başka , kışın başka olurdu.

Musa köyün varlıklarındandı. O yüzden her akşam döşeli odaya erkek misafirler dolar taşardı. Çaylar içilir, kış yemişleri yenir, gece yarısına kadar sohbetler edilirdi. Hüsne bütün hizmeti görür, soğuk mutfak odasında çocuklarıyla otururdu. Bazen komşu kadınlar gelir, kalın ketenlere işledikleri rengârenk kanaviçeleri birbirlerine gösterip, oradan buradan konuşurlardı. Böyle bir gece, misafirler gittikten sonra, bir iki arkadaşı arkaya kalmış, Musa ile bir müddet daha odada konuşmuşlardı. Ertesi gün de Musa'yla beraber yakın bir köye misafirlğe gittiler. Akşamüzeri hava kararmaya başlamıştı ki Musa atının arkasında bir kadınla çıktı geldi. Hüsne ve çocuklar bir anlam veremediler. Misafirdir deyip odaya aldılar. Musa vakit kaybetmeden Hüsne'yi ve çocukları odada topladı. Sesinde endişeyle karışık emir vardı. Yabancı kadın odanın baş köşesine oturmuş, etrafı meraklı gözlerle inceliyordu. Duruşuyla ben buraların yeni sahibiyim der gibiydi. Ufak tefek, balık etli, buğday benizli, gözleri elaya çalan, şahin bakışlı bir kadındı. Mağrur ve sinsi bir duruşu vardı. Çocuklara yapmacık bir sevgi bakışı attı. Zorlandığı belliydi. Sanki biraz da çekiniyor, bilmediği yerde garipliğini gizleyemiyordu. Alacağı tepkinin belirsizliği de onu endişelendiriyordu.

Musa bir kadına, bir çocuklara baktı. Hüsne'ye bakmadı konuştu.

- Bu Halime, evin ikinci hanımı. Ananızdan sonra tabii, dedi. Hüsne'nin gönlünü almak ister gibi, bu bezgin kadına baktı, sonra devam etti.

- İster Halime ana, ister abla deyin; ama tatsızlık istemiyorum. Hepiniz bu evin içinde iyi geçineceksiniz.

Hüsne oturduğu mindere yapışmıştı. Adeta donmuş, kıpırdamaya mecali kalmamıştı. Gözlerini yaşlar zorluyor, o ağlamamak için direniyordu. Bu arsız kadının, hissiz duygusuz, uçkur peşindeki bu pervasız adamın önünde ağlamayı kendine yakıştıramadı. Ama o yaşlar kendiliğinden aktı, aktı... Bir güçle kendini toparlayıp oturduğu yerden doğrulur gibi yaptı.

- Musa ağa bunu da yaptın ya bana... Gayri canımı da alsan kıymeti yok. Yeni avradınla var ne halt edersen et. Ama şu yavrular için bu damı terk edemem. Sana da, avrat üstüne avrat gelen bu ruhsuz kadına da günahsız yavrularımı hizmetçi bırakıp ezdiremem.

Musa on üç yıllık karısının böyle konuşabileceğini, kırılabilir bir kalbi olduğunu hiç düşünememişti. Ya

da önem mi vermemişti, şaşırıldı. Biraz da acıdı sanki... Sonra bir şey olmamış gibi toparlandı,

- Ben tatsızlık istemem bu evde! Herkes yerini bilsin, dedi gür bir sesle. Duruşunda ben erkeğim, istediğimi yaparım hükmü vardı. Son söylediğini tekrarladı. - Herkes yerini bilsin! Öyle de oldu. Herkes yerini bildi. Yeni hanım evin en ferah ve en döşeli odasına yerleşti. Takılar, fistanlar, örtülerin en güzeli alındı kasabadan. Hüsne on üç senedir görmemişti bunların hiçbirini.

Çok da önemsemedi zaten. Gene eskisi gibi evin ve çocukların işini göğüsledi. Kış bütün marifetini gösterme çabasına girmişti. Bir sabah beyazlıklarla uyandılar. Kar yağmış, dağ , taş, yer, gök beyazlarını

giymişti. İlahi bir el özenle ve hak geçirmeden beyaz bir kremayı sürmüştü gözün gördüğü her yere. Öyle güzeldi ki, bu beyazlığa bakarken insanın gözü kamaşıyordu. Ağaçların her biri beyaz kürkleri giymişlerdi de etrafa böbürlenerek heybetli pozlar veriyorlardı. Bir nokta yoktu bu beyaz giysiden yoksun. Musa da dahil köyün erkekleri av hazırlıkları yaptılar. Evin yeni hanımı mutfakla döşeli oda arasında salına salına koşuşturuyor, Musa'ya av için heybe hazırlıyordu. Musa yeni hanımın yaptığı en küçük hizmeti bin bir taltifle karşılıyordu. Hüsne bir kenarda bütün bunları izliyor, onca emeklerinin taltif yerine azarlamalarla karşılık görmesine hayıflanıp, her şeyini elinden alan bu kadına derinden ama belli etmeden buğz ediyordu. Bunca yıllık emeklerle kurduğu evin sahibi artık bu kadın olmuştu. Emek vermeden, üstelik kendinin hak ettiği taktiri ve sevgiyi de bu kadın alıyordu. Ne kadar zordu adaletsizlik karşısında hiçbir şey yapamadan, öyle eli kolu bağlı kalmak. Elinden başka şey de gelmezdi zaten. Dedikleri gibi eksik etektir. Avcılar dağlara doğru kızaklarla, atlarla tırmandılar. Beyazlıklar üzerinde siyah noktalar gibi kayboldular. Akşama kadar silah sesleri dağdan ovaya yankılar bırakarak yayıldı. Birçok masum keklilik, tavşan, tilki öldü. Neden öldüğünü, suçunun ne olduğunu bilmeden...

Akşam yaklaşmıştı. Avcılar dönüş için hazırlanıyorlardı. Musa'nın keyfine diyecek yoktu. Bol av yapmıştı. Heybesi doluydu. Yeni hanımın bunca kekliliği, tavşanı görünce ne diyeceğini düşünene düşünene beyaz örtülü partikadan iniyordu. Ayağı karla örtülü bir çukura denk geldi. Diğer ayağı ile dengeyi kurmak isterken patikanın ucundan yuvarlandı. Onu avcılar bulduğunda yürüyemiyordu. Bacağı iki yerinden kırılmış, beli de tutmuyordu. Yakın köylerde ne kadar kırık çıkık varsa getirildi. Bacağı iyileşir belki ama belindeki sakatlıktan yürüyemez diyorlardı. Aylarca yattı. Yeni hanım birkaç hafta başında pervane döndü. Sonra pek önemsemez oldu. Bir gün bohçasını toplayıp, birkaç günlüğüne köyüne

gitti. Birkaç gün değil, birkaç hafta geçti ama Halime dönmedi. Kendisi yerine, dönmeyeceğinin haberi geldi. Musa hasta yatağında daha da hastalandı. Kimsenin yüzüne bakamaz oldu. Onu görmeye gelenler hastalığını değil de Halime'yi soruyorlardı. Her kafadan bir ses, bir yorum çıkıyordu.

“Ya bu kadın, evimin emektarı bu kadın... Her şeyi bir kenara bırakmış iyileşmem için elinden geleni yapıyor. Ben bunları hak ediyorum mu?” diye düşünüyor, gerçekle yüzleşiyordu. Yaşadıkları mı değiştirdi, yoksa sihirli bir el mi bu aksi adamı... Gene celalliydi ya!

Hüsne'ye ve çocuklara bir başka bakar olmuştu. Bu zavallı kadın onun gözünde büyüdü. Aylar geçti. Musa'nın kırıkları iyileşti ama belindeki sakatlık yüzünden ancak bastonla yürüyebiliyordu.

Birkaç gün sonra bayramdı. Şehre alışverişe gitmek için hazırlandı. Tek tek çocuklarının siparişini aldı. Sıra Hüsne'ye geldi. Hüsne, karanlık mutfak odasında hamur teknesinin başındaydı. Loş ışıkta kadını zor seçti. Öyle işine dalmıştı ki kendini fark etmedi bile. Birkaç saniye bu zavallı kadını izledi. Bunca yıl mücadelesi geldi aklına. Bir de kendinin aksiliklerini çekmesi, sabırla geçen yılları...

Bu yıllar, bu acılar yaşından fazla yaşlandırmış, adeta kamburu çıkmış, arkadan altmışlık nineyi andırıyordu. Musa'nın acımayla karışık içi sızladı. Bir zaman boşluğunda asılı gibiydi. Dışarıdan şehre gidecek otobüsün sesi kendine getirdi onu.

- Hüsne bayram alışverişi için şehre inecem, istediğin bir şey var mı?

Hüsne yaptığı işi bıraktı, kapıya yöneldi. Gözlerinde hayretle karışık anlamsız bakışlar vardı. Bunca yıl ilk defa duymuştu bu soruyu. Kafasında tekrarladı “İstediğin bir şey var mı?”, “Var ya!”

dedi kendi kendine. Bunca yıl neler istemişti... Musa karısının şaşkınlığını anlamıştı. Tekrar sordu:

- Bir şey ister misin?

Hüsne şaşkınlığın sersemliğiyle kendini toparladı.

- Var ya!.. Şeyy... Nazilli basması, mavi çiçekli olsun.

Taman Yaralı

Dayağım Olursan!

Kipriklərim qovuşanda,
Arxasında qalırsan sən!
Təbiəti dolaşanda,
Ciyərimə dolursan sən!

İlmələrlə sətir-sətir,
Tikmələrmə tikilirsən,
Xatirələr dəftərində,
Misralara çevrilirsən.

Əlimdə əsam olursan,
Yazanda masam, Yaralı,
Unutdurub yetimliyim,
Arxam, dayağım olursan

Muğam Sehrində

Yenə bahar gəlib qaynayır həyat,
Bürünüb yam-yaşıl tülə təbiət.
Sirli-soraqlıdır sonsuz kainat,
Tarı, kamanı, sazı əbədiyyət.

Ana təbiətin çıxam seyrinə,
Arayam kolu-kosu, göy çəmənini.
Dərəm ətirli nərgizi, bənövşəni,
Haray sala Baş Sarıtel, Ruhani.

Sehir, möcüzə, füsunkar təbiət,
Fani dünya nağıl, həyat qəribə.
Həyatın nəbzidir segah, muğamat,
Pərdə-pərdə ucala Şur, Qatar, Rast.

Elə ki, duyular bahar nəfəsi,
Ötən bülbüllərin qəmli nəğməsi.
Sehrə, tilsimə salar hər kəsi,
Havalanan Qarabağ şikəstəsi.

Alim oxuya Cahargah, Heyratı,
Könül "Gecələr"i, Yetim Segahı.
Zeynəbin Leylisi gəzə dünyanı,
Arifin Məcnunu qumlu səhranı.

Habilin əlində kaman inləyə,
Ədalətin sinəsində saz dinə.
Səidə qulaq as qəlbin səsinə,
Üz tut arzuların şah zirvəsinə.
Nisgil, qübar köçəndə ürəyinə,
Qulaq as Qarabağ şikəstəsinə.

Kahramansın Sen

Kahraman diyar Maraş'tan Karabağ ve Şuşa'nın kahraman yüreklerine ithaf olsun

Kapındaki haini yurdunda bırakma
Ecdadın gözünü ardında bırakma
Dedenden ilham aldın oğul
Kahramansın Sen
Unutma

Ocağındaki namerdi, karşında bırakma
Küfür lokmasını, aşında bırakma
Adını imanından aldın oğul
Kahramansın Sen
Unutma

Anaların acısını içinde bırakma
Besmelesiz niyeti, işinde bırakma
Öksüzler duası aldın oğul
Kahramansın Sen
Unutma

Yar yolunda yüreğini, yarsız bırakma
Öfkende merhameti, yersiz bırakma
Hakk'tan müjde aldın oğul
Kahramansın Sen
Unutma

Hüznünde sabrını güçsüz bırakma
Mürvetli başını taşsız bırakma
Tek yürek olduk, çoklandık oğul
Kahramansın Sen
Unutma

Tek bir nefesini aşksız bırakma
Sevda ordusunu başsız bırakma
Yiğit analardan ak süt emdik oğul
Kahramansın Sen
Unutma

Gitme

Kuşların göç yolu üzerindeyiz
Önümüzde karlı dağlar, arkamızda deniz
Benim acelem yok, sen ise bensiz
Gitme!

Gitme, yokluğuna dayanamam ben
Senden başkasına güvenemem ben
Uyursam bir daha uyanamam ben
Gitme!

Ayrılık zehirli bir mermi çekirdeği
Yüreğimden vuracaksan, yaşatma öldür beni
Canımda hapissin bırakmam seni
Gitme!

Gözlerimde birikiyor bulutlar
Bir ah çeksem alev alır umutlar
Kalırsan sevincim yılları katlar
Gitme!

Can evimden bakıp gördüğüm sensin
Gönül atlasımda ilk düğüm sensin
Yalansız-riyasız sevdiğim sensin
Gitme!

Ayrılık korkusu sırtımda bir yük
İçime çekerim ağır ve büyük
Aşkınla esiririm böyle körkütük
Gitme!

Dağlar arkasından çağır gelirim
Senli günü aşk düğünü bilirim
Ölürüm yar, senin için ölürüm
Gitme!

Sen gidersen gönül ölüme yatar
Kılavuz olmazsa ne yapsın katar?
Gökler surat asar, dağlar kaş çatar
Gitme!

İçim bir yanardağ lavlar püskürür
Küllerini yollarına üfürür
Bütün niyazlarım üstüne yürür
Gitme!

Ömür bir damladır ne var yaşında?
Birlikte bekleriz binek taşında
“Geçti kervan kaldık dağlar başında”
Dedirtme,
Sırrı Sultan’a zulmetme!
Gitme!

Önümüzde nice yıllar dururken
Mutluluğun rengi öze vururken
Gül çiçeğim ağacında büyürken
Gitme!

Can Verin Sevgiye

Engin gönlünüzü, sonuna kadar;
Açın sevgilere, sevgi serilsin.
İnceliği ruhun, sevgiyle yaşar;
Açın gönlünüzü, sevgi dirilsin.

Hayat anlam bulsun, sevgiyle dolu;
Sevgiyle döşensin, gönüller yolu;
Sarsın, sarmalasin, sevginin kolu;
Huzur bahçesine tatla girilsin...

Gaye olsun yüreklere saçılın;
Bütün sevgilere kollar açılın;
Engeller kalmasin, hepsi geçilsin;
Köprü olun sevgilere erilsin...

Yediden yetmişe tohumlar saçın,
Sevgide yeşeren çiçekler açın,
Kılı kırk yarararak sevgiyi seçin;
Sevda ile sevgilere varılsın...

Yüreklere ekin sevgi büyütün;
Hassas yüreklerde sevgi yürütün;
Sevgiyle birleşin olun bir bütün;
Can verin sevgiye, sevgi dirilsin.

Kasvetli bir Pazar. Okulun koridorlarını geçip, merdivenlerden nasıl çıktığımı hatırlamıyorum. Kendimi masama külçe gibi attım. Dışarıdan velilerin sesleri duyuluyor. Tek tek gelip sınıflara giriyorlar. Veli toplantısının başlamasına dakikalar var. İri yarı olmama rağmen, sırtımdaki dev sıkıntıların altında ezilmekten, çocuk cüssesi kadar kaldığımı hissediyorum. Omuzlarım çökük, gözaltlarım şiş. Geceleri uyuyamıyorum. Eşimin gece uyanma nöbetleri hâlâ devam ediyor. Hastalığı yavaş iyileşiyor. Güçlü olmalısın diyorum içimden, bütün bunları aşarsın. Öğrencilerimin hayat dolu bakışları bana güç verecek. İnanıyorum, inancımı yitirmek istemiyorum. Geçen şu birkaç ayı kafamdan silip, hayata yeniden başlamak istiyorum. Yeniden başlamak bazen beni yıldırıyor. Yapabilir miyim diyorum... Yapabilir miyim? Önce yaşadıklarımı kafamdan silmem lazım.

Eşimin hiçbir rahatsızlığı yokken, bir gece vakti yere yığılıp, beş saniye kadar nefessiz kalması, suni teneffüs yaparken bir elimde telefon, ambulansı aramam... Unutabilir miyim? Hastanede duyduğum o karanlık cevap: "Beyin kanaması!.." Doktorun yaşamaz demesine rağmen, kilometrelerce uzak başka bir ilde, bir ay hastane bahçesinde beklediğim o kasvetli zamanlar ve uzun ameliyatlardır!.. Uykusuz geçen her sabahın güneşiyle yaşayacak diye umutla beklemem.

Ve bir sabah o beklediğim mucize gerçekleşti. Artık çocuklarıma verdiğim sözü yerine getiriyordum, birlikte eve dönüyorduk, evimi ve çocuklarımı nasıl özlemiştim... Sanki yıllardır görmüyordum. Hastaneden ayrılırken profesörün söyledikleri hâlâ kulaklarımda: "Ben en umutsuz vakalarda bile hastaların iyileşeceğine inanırım. Ama senin inancın öyle güçlüydü ki, onu hayata döndürdü. Hiçbir şey umutsuz değildir. Yeter ki güçlü ol ve mücadele et. Bundan sonra eski sağlığına kavuşacak." O kendi kendine bir söz verdi. Yeniden hayata başlayacaktı, ben de verilmiş bu ikinci şansını onunla yeniden, en iyi şekilde değerlendirecektim.

Okul açılalı bir ay kadar olmuştu. Bu sıkıntılarımı henüz üzerimden atamadan okula başlamış, ruh halimi düzeltmeye çalışıyordum. Bunun için bir süre rapor alıp, dinlenmek istememe rağmen rapor alamadım. Kimse beni anlamıyordu ya da anlamak istemiyordu. Çaresiz, bunları aşmak bana kalmıştı. Kararlıydım, ken-

dimi öğrencilerime verecek, onların başarısıyla bütün bunları aşabilecektim. Bu sınıfı yeni almıştım. Çocukların durumları iyi değildi. Ben kararlıydım, onlarla başarıya yelken açacaktık. Kapsamlı bir toplantı tutanağı hazırladım. Masamda velileri beklerken, iç dünyamla baş başaydım. Ne kadar böyle kaldığımı bilmiyorum. Birkaç veli gelip sıralara oturmuş, "Günaydın," sesiyle irkiliyorum. Biraz da utanıyorum. Öyle dalgınım ki hiçbirini fark etmemişim.

Toparlanıyorum. Son gelenler de yerlerine oturuyor. Kendime çeki düzen veriyorum. Yüzüme mutluluk maskemi takıyorum. Veliler alınan kararlardan memnun, toplantı başarıyla bitiyor. Görevimi tam yapmanın huzuruyla eve dönüyorum. Pazartesi günü, alınan kararları hızla uygulayıp, hedefe kilitleneceğiz. Hafta sonu kendimi motive ettim. Programımı yeniden gözden geçirdim. Artık hazırım.

Eşimin iyileşmesi de beni motive ediyor. Pazartesi heyecanla okula geldim. İkinci dersin ortalarında nöbetçi öğrenci, okul müdürünün beni çağırdığını haber verdi. Bir iki dakika içinde odasımdaydım. Benim durumumu biliyordu. Yeni aldığım sınıfla ilgili çalışmalarımı ve düşüncelerimi biliyordu. Biraz tedirgin, konuya hemen girip hemen bitirmek istiyor. Meraklanıyorum.

"Hocam, geçen yıl tayin istemiştiniz. Cuma günü bize yazınız geldi. Bugün ilişiginizi kesip, yeni okulunuzda başlamanız gerekiyor."

Duyduklarıma inanamıyorum. Cumadan beri bunu biliyordu ve benim toplantı yapmama ses çıkarmadı. Ya veliler, onlar ne düşünecekti? Ya çocuklar? Böyle bir şeye inanamıyordum. Duyduklarım doğru olamazdı... Benim ağzımı açıp konuşmama müsaade etmeden, arka arkaya yapmam gerekenleri sıralıyordu müdür. Onu karşımda ruhsuz bir idari makine gibi görmeye başladım. Konuşmanın hiçbir şeyi değiştirmeyeceğini biliyordum. Evet, geçen yıl tayin istemiştik; ama neden benim böyle bir toplantıyı yapmama müsaade etmişti? Çaresiz, gerekenleri en kısa sürede yaptım.

Kendimi rüzgârın kollarına bırakılmış kuru bir yaprak gibi hissediyordum. Rüzgâr beni nereye savurursa oraya gidecektim. Sınıfa çıkıp eşyalarımı topladım, öğrencilerimle vedalaşmadım. Arkadaşlarımla kısa bir vedadan sonra arabama atladım. Sonbaharın ko-

kusu vardı etrafta. Bahçede güz gülleri açmıştı. Son çiğliklerini topluyordu kuşlar. Her şeyin bir sonu var der gibiydiler. Hafiften esen rüzgar, yalayıp atıyordu kuru yaprakları bir kenara. Sessiz sedasız kendilerini bırakmışlardı rüzgârın kollarına... Tıpkı benim gibi... Ağlamadan çıkmak istiyorum bahçeden. Radyoda ayrılık şiiri okuyor acılı bir ses, fonda hafif bir müzik. Bu kadar tesadüf olamaz diyorum. Göz pınarlarıma hâkim olamıyorum. Trafik ışıklarında durmuşum. Öyle şiddetli ağlıyorum ki, etraftaki arabalardan bana bakıyorlar hiç aldırıyorlar...

Yeni okuluma gelmişim. Gözlerim kıpkırmızı olmuş ağlamaktan. Kaç kilometre yol yaptım, buraya nasıl geldim bilmiyorum. Bir robot gibiyim. Sadece gerekenleri yapıyorum. Resmi işlemler bitiyor. Ertesi gün sınıfıma gireceğim. Büyük, kasvetli, soğuk bir okul ya da ben öyle hissediyorum. Buraya alışmamaktan korkuyorum. Koridorlarda çocuklar koşuyor. Mutlular, çiğlik çiğliğe koşuyorlar.

Umarsızlar. Onlar gibi olmak istiyorum. Hayatın acımasız tokatlarından nasibini almamış, küçük, tertemiz canlar. Yeniden başlamak isterken, savrulup burada buluyorum kendimi. Kısa sürede sınıfa adapte olup derslere başlamalıyım. Birinci sınıfı okutacağım ve beklemeye zaman yok. Karmakarışık duygular içimi kemiriyor. Bulduğum en sessiz köşede ağlıyorum. Kimse görsün istemiyorum, güçsüz görsünler istemiyorum beni. Çocukların gözlerindeki o küçük, masum bakışlar hayata döndürür mü beni? Zaman ilaç ,biliyorum ve bu masum bakışlar!.. Yeniden başlıyorum...

Bugün koridorlarda nöbetçiyim. Dışarıda hırçın bir yağmur var. Buna aldırış etmeyip tek tük koşan çocukları izliyorum camdan. Sıcak bir el tutuyor elimi. Dönüyorum. Yuvadan gelen bir öğrencim!.. Gözlerinde sıcak bakışlar, gülümsüyor. Olduğum yerde çömeliyorum. Gözlerimiz aynı mesafe de. Gülümsüyorum!

- Öğretmenim, diyor, sevgi dolu bir sesle. Ardından devam

ediyor:

- Ağlıyor musunuz?

Farkında değilim. Hemen toparlanıyorum.

- Hayır. Sana öyle gelmiş olmasın. Ben yağmuru izliyorum. İzlemek ister misin?

Tuttuğum gibi kaldırıyorum pencere mesafesine. Dışarıda yağmura rağmen koşan çocuklar gülüyor.

- Aç mısın? Yuvadan gelirken yemek yedin mi?

Hiç beklememiş gibi yüzüme bakıyor. Gülümsüyor.

- Kendine bir şeyler al kantinden.

Parayı aldığı gibi koşuyor, koridorlarda kayboluyor. Arkasından bakarken ders zili çalıyor. Son dersteyiz. Ödev verirken çocuklar başıma üşüşüyor. Mehmet de yanımda, hâlâ simidini kemirmekle meşgul. Arada bir gülümsüyor. Beni izliyor, ödevlerini defterlerine tek tek yazıp yerlerine oturtturuyorum. Paydos zili çalıyor. Birkaç saniyede sınıfı boşaltıyorlar. Dışarıso karanlık. Yağmur hâlâ devam ediyor. İçim titriyor soğuğu düşündükçe. Pencereden öğrencilerimi izliyorum. Yağmurla dalga geçer gibi koşuyor, su göletlerine atılıyorlar. Çocukça eğleniyorlar. Çıkarken cep telefonumu arıyorum.

Az önce koyduğum yerde yok!.. Her yere bakıyorum. Öğretmenler odasında kalmış olabilir diye telaşla koşuyorum. Birkaç arkadaşım çıkmak üzereler, telaşımı soruyorlar. Anlatıyorum. Biri gülümsüyor. Yuvadan gelen öğrencilerin yapmış olduğunu söylüyorlar.

İnanmıyorum. Diğeri onaylıyor. 'Son birkaç dakika yanımda Mehmet vardı. Hayır, o yapmaz,' diyorum kendi kendime. Telefon değil beni düşündüren, ya gerçekten benim çocuklarımdan biri aldıysa?

Hayır, bunu düşünmek bile dehşet verici. Arkadaşlar emin. Yuvaya gidip kontrol etmemi öneriyorlar. Evime yakın nasılsa, bakarım diyorum. Yuvaya gittiğimde çocuklar servisten inmiş yerlerine yerleşmişler. Görevli öğretmenle görüşüp durumu anlatıyorum.

Gülüyor:

- Hocam bu tür şeylerle her gün karşılaşılıyor. Geçen gün grup annelerinin telefonunu çaldılar, ne kadar uğraştysak bulamadık. Sizin de bulacağınızı sanmıyorum. Büyük çocuklar küçüklere çaldırıyor, şebeke gibi yani. Sonra da öyle bir saklıyorlar ki...

Bundan sonrasını dinlemedim. Bu kadarı bana fazla gelmişti. Ne kadar umarsız, ne kadar sakin anlatıyordu adam? Yoksa o da bu acı hayatların tıklıldığı yerde duygularını mı kaybetmişti? Sesinde endişe bile yoktu. Bunlar gerçek olabilir miydi? O masum, küçücük eller bunu yapar mıydı? Çocuklarla görüşmek için müsaade istedim. Odalarına çıktım. Çocuklar beni görünce şaşırıldılar. Mehmet ve sınıftaki diğer iki çocuk yanıma geldi. Çok geçmeden diğer çocuklar da başıma üşüştüler. Büyükler tedirgin, beni izliyorlar. Telefonumu kaybettiğimi, yanlışlıkla çantalarına koyabileceklerini söyledim.

Uzunca bir çocuk hemen atladı:

- Öğretmenim telefonunuz beyaz mıydı?

- Evet dedim, duyduğumun yanlış olmasını dileyerek. Bu telefonun benim olmaması için içimden dua ediyordum!..

- Ben Mehmet'in beyaz bir telefon verdiğini gördüm

Turgay ağabeye.

- Hayır öğretmenim. Ben almadım.

Mehmet bin bir türlü yeminleri ardı ardına sayıyordu.

- Ben de biliyorum oğlum senin almadığını.

Dememe kalmadı, söyledikleri çocuğu görevli alıp getirmişti. Aceleyle ceplerini karıştırıyordu. Benim telefon cebinden çıktı. Donmuşum. Görevli arka arkaya konuşuyor, çocuğa bağırıyordu.

Kolundan tuttum, "Sus," diyebildim. Her tarafım titriyordu. Çocukların arasından sessizce yürümeye başladım. Söyleyecek hiçbir şey bulamamıştım. Hemen orayı terk etmek istiyordum sadece.

Büyükçe bir çocuğun ceketimi çekiştirip;

- Mehmet'i dövmeyecek misin öğretmenim?

Dediğini duydum.

Arkamı döndüğümde Mehmet'le göz göze geldim. Sessizce bana bakıyordu. Yaklaştım korkudan titreyen ellerini tuttum. Buz gibiydi!

- Ona daha büyük bir ceza vermeyi düşünüyorum. Ben onun öğretmeni değil aynı zamanda annesi olmak istemiştim. Ama o bunu istemedi. Artık sadece öğretmeniyim. Onu sevmeyen bir öğretmen, daha ne olsun...

Ertesi gün yanımdan hiç ayrılmayan Mehmet, beni uzaktan izliyordu. Birkaç ders böyle devam etti. Masamda dalmış, ders defterini yazarken, çelimsiz bir el önüme bir kâğıt parçası bırakıp, sırasına oturdu. Son anda Mehmet olduğunu fark ettim. Buruşuk kâğıt parçasını açtım. Yazmayı henüz öğrenemediği için başkasına yazdırmıştı şiiri. Sonuna kadar okuyamadım. Anem diye başlıyordu şiir...

Şahnaz Şahin

Tablo

Axçamüstü, Kür qırağı,
Aləm üzə gülürdü.
Atıb zərli paltarını
Günəş çayda çimirdi.

Sular necə bəxtəvərdu
Günü sarmış qolları..
Baxıb gəndən qibtə edir
Kəndin tozlu tolları..

Kolluqdakı yuvalardan
Quşlar boylanıb baxır.
Çayın lilli kənarıyla
Təşnə arzular qaçır...

Sahil boyu göy meşəlik..
Rəngi qarışıb suya.
Su ilə Günəş birləşib
Yol çıxarır tanrıya...

Beylan Gözükara

Gözlerin Bakışı

Bir gözleri yaktı beni, birde o gözlerin bakışı.
Değişti verdi aniden kalbimin atışı,
Ne kerem de görüldü ne mecnunda aşkın böyle yakışı.
Düşünemem bundan sonra ben sensiz yaşayışı.

Baktırdığım, açtırdığım her falımda,
Gonca, gonca açar oldun gönül dalımda.
Sağımda, solumda her yanımda,
Düşünemem bundan sonra ben sensizliği hayatımda.

Sen kurdun gönlüme en güzel tahtı,
Unuttum seninle kem talihi kara bahtı.
Sen yanımda ol yeter ki istemem ben saltanatı,
Zaten düşünemez oldum ben, sensiz bir hayatı.

Umurumda bile değil, isterse dünya dönsün tersine,
Nice canlar fedadır kaderin böylesine.
Seninle ben sevginle ben giderim bu alemin ta ötesine.
Bırakma mahşere kadar ellerimi yeterki, karışma sen gerisine

Con Steynbekin “Xrizantemlər” Hekayəsi Və Gender Bərabərliyi

“Çiçəklərin dili” metaforu tez-tez ədəbiyyatda simvolizmə çevrilir. “Xrizantemlər” əsərində də bu var. Xrizantemlər də danışır. Xrizantemlər hekayə boyu simvol kimi tez-tez istifadə olunur. “Xrizantemlər”in mesajı nədir? Gender bərabərsizliyi. “Xrizantemlər” ağıllı qadınlara yer olmayan bir cəmiyyətə qarşı kəskin tənqiddir. Əsərin ideyası özünü, necə olduğunuzu sevməyi öyrənməkdir, özünə, öz cinsiyyətinə hörmət etməyi öyrənməkdir. Bu ideya hekayə boyu göstərilir. Hekayə indiki həyatından məyus olan 35 yaşlı güclü qadın Elisa Allen adlı qürurlu, güclü qadın haqqındadır. O, 1930-cu illərdə fermada yaşayan tipik evdar qadının ümumiləşdirilmiş obrazıdır. Əsər bir çox mövzuya malikdir, lakin süjet repressiya edilmiş seksuallıq və laqeyd qadınlıq mövzularına əsaslanır. Bu hekayə Elisa kimi ağıllı qadınları darıxdırıcı həyata məcbur edən 20-ci əsrin əvvəllərindəki stereotip cəmiyyəti tənqid edir. Elisa çox bacarıqlı və cəlbedicidir, enerji və ambisiya ilə doludur. Bununla belə, onun həyatında hələ də həyəcan yoxdur. Kişilər ondan daha dolğun həyat sürürlər. Elisa cazibədar, bağçılıq və ev işləri ilə çox maraqlanır. Bitkilərə öz övladları kimi baxır və onlar onun emosional ehtiyaclarını qarşılıyır.

Elisa obrazı qadınların çoxunun öz istəklərini ifadə etməsinə icazə verilmədiyini və evlərinin içində darıxdırıcı bir həyat sürməli olduqlarını təsvir edir. Elisanın həyatında cinsi doyumun olmaması da var. Elisa ehtirasla dolu enerjili bir qadındır, lakin özünü ifadə etmək imkânı yoxdur. Onun otuz beş yaşı var, lakin uşaqsız olması onun evliliyinin cinsi cəhətdən aktiv olmadığına işarə ola bilər. Bundan əlavə, onun həyatdan çox narazı olmasının səbəbi də bu ola bilər. Elisa Allen ağıllı və ehtiraslı qadındır. Onun həyatında macəra və məmnunluq yoxdur. Evlə məşğul olmaqdan başqa heç bir işi yoxdur, uşaqları da yoxdur, bu da onun həyatını çox maraqsız edir. Onun əri Henri Allen bağçılıq və mal-qara alveri ilə də məşğuldur. Üçüncü bir xarakterimiz də var. Obrazın adı çəkilməsə də, onun peşəsi sındırılmış qabları düzəltmək, qayçı itiləməkdir.

“Xrizantemlər” Amerika yazıçısı Con Steynbekin “Uzun Vadi” kolleksiyasının bir hissəsi olan qısa hekayəsidir. Əsər ərinin fermasında boğucu bir yaşam məhkum edilən ağıllı, yaradıcı bir qadın haqqındadır. Əsər özündə daha az seksual təsvirləri ehtiva edir. Hekayənin əsas mövzusu Elisanın yaradıcı məyusluğudur. Bəzi tənqidçilər Elizanı feminist bir fiqur kimi nəzərdən keçirərkən, digərləri Elisanın həm ərini həyasızlaşdırdı-

ğını, həm də tinkerlə xəyanət etdiyini iddia edərək, hekayənin feminizmə qarşı bir hücum olduğunu müdafiə edirlər. Süjetdə narazılıq, cinsi istək və gender bərabərsizliyi mövzuları araşdırılır. Elisa xarici dünyanın həyəcanından qopan fermada darıxdırıcı bir həyat yaşayır. O, güclü bacarıqlı qadındır, lakin günün çox hissəsini tək keçirir və evi təmiz saxlamaq üçün işləməli olur, bu, cəmiyyətin ona sızdığı roldur. Onun aldığı yeganə həzz xrizantem yetişdirməkdir. Bir növ, o, maraqsız həyatının içində tələyə düşüb. Elisa narazı bir həyat sürür, istəklərini tam ifadə edə bilmir və emosional ehtiyacları yerinə yetirilmir. Elisanın məyusluğu uşaq sahibi olmamaqdan və ərinin ona bir qadın kimi yanaşmamasından, dəyər verməməsindən qaynaqlanır. Onun məyusluğunun yeganə çıxış yolu gözəl xrizantemlər yetişdirdiyi çiçək bağıdır. Müəllif xrizantemlərdən Elisanın və hər bir qadının daxili şəxsiyyətinin simvolu kimi istifadə edir. Elisa həyatından məyus olur, çünki Henri ilə evliliyində uşaqları və romantikası yoxdur. Bundan əlavə, əri onun qadın keyfiyyətlərini və emosional ehtiyaclarını qiymətləndirə bilmir. Tinkerlə qarşılaşma onun seksuallığını oyandırır və Elisaya daha həyəcanlı, romantik bir evlilik ümidi verir, lakin o, həyatının dəyişməyəcəyini yolda atılan gülləri görəndə anlıyır. Belə bir uğursuz həyatla kifayətlənmək məcburiyyətində qalması onu tamamilə məhv edir. Elisa həyat yoldaşı ilə birlikdə şəhərə gedən yolda səssizcə ağlayır, çünki o, qadın rolunun sıxıntıları və həyatının dözülməz şərtləri ilə üzləşir. Onun xoşbəxt olduğu və tək olmadığı yeganə vaxt xrizantemlərə qulluq etməsidir. Onlar ona yoldaşlıq edir və məmnunluq hiss etdirirlər. Tinker gələndə o, öz tənhalığını və basdırılmış istəklərini dərk edir. Elisa o istəklərin yerinə yetirilməməsindən xəbərsizdir, lakin tinkerin gəlişi ilə o oyanmağa başlayır. Tinker Elisanın həyatında çatışmayan macəranın simvoludur. Gecələr ulduzlar haqqında danışanda onun danışmaq tərzini çox həssas olur. Onun tinker kişinin qarşısında diz çökməsi cinsi itaət mövqeyidir. Cinsi istəkləri oyandıqdan sonra o, aqressiv olur, əvvəlcə utanır, sonra isə tinker xrizantemləri atdıqda, rədd edildiyini hiss edir və ağlayır. Tinkerlə etdiyi söhbət onun darıxdırıcı həyatına bir qədər həyəcan qatır və gizli cinsi istəklərini oyadır, bir qadın olaraq, tələyə düşür. Tinkerlə danışdıqdan Elisa həyəcanlanmağa başlayır, bu dəyişiklik əlcəklərinin çıxarılmasında əks olunur. Sevimli saçlarını göstərərək papağını da çıxarır. Tinkerdən ayrıldıqda Elisa demək olar ki, ritualistik bir transformasiyaya məruz qalır. O, soyunur, çimir, güzgüdə çılpaq

bədəninə baxır, sonra geyinir. O, dəbli alt paltarları, ya-
raşlıq paltar geyinir və makiyaj edir. Bu geyimlər onun
bağçılıq geyimləri ilə kəskin şəkildə ziddiyyət təşkil edir
və yeni enerjili, seksual Elizanı əks etdirir. Tinker xrizan-
temlərə diqqət yetirdikdə, o, ona diqqət yetirmiş kimi
sevinir. Ona xrizantemləri verəndə o da bir şəkildə özü-
nü ona təklif edir, lakin o, onu rədd edir, xrizantemləri
yol qırağına tullayır. Elisa rədd edildiyini anlayır və bu,
onu ağlamağa məcbur edir. İnsanlar onun çiçəklərinə
dəyər vermədikləri kimi ona da dəyər vermirlər. Hətta
Henri də həyat yoldaşına heç vaxt kifayət qədər diqqət
və dəyər verməyərək o gülləri bəzək əşyaları kimi gö-
rür. Diqqət yetirməli olan bir şey budur ki, tinker onun
xrizantem sevgisindən sadəcə öz xeyrinə istifadə edir-
di . Tinker Henridən daha həyəcanlıdır, lakin o, yalnız
iş üçün ondan faydalanır. Sonra o, gülləri atır və Elisa
onun tərəfindən tamamilə rədd edildiyini başa düşür və
beləliklə, “qoca qadın” kimi ağlayır. Elisa kimi çiçəkləri
də ehtirassız və əhəmiyyətsizdir: hər ikisi sadəcə deko-
rativ əşyadır.

Xrizantemlər Elisanın uşaqlarını, Elisanın qadınlığını,
qadın rolunu və seksuallığını simvollaşdırır. Əvvəlcə öv-
ladlarını simvollaşdırırlar, sonra onun qadınlığını və cin-
siyyətini təmsil edirlər. O, bağçasına qulluq edir və xri-
zantemlərə öz uşaqları kimi sevgi və qayğı ilə yanaşır.
Elisa çiçəklərini çox qoruyur və ətrafına məftillə hasar
çəkir, o, çiçəkləri ilə fəxr edir. Çiçəklərə öz övladları kimi
baxan Elisanın portreti qadın obrazıdır, lakin onun kişi
obrazı da onun “sərt süpürülmüş və cilalanmış” evində
müşahidə olunur. Bu görüntü onun əri ilə münasibətinə
təsir edir. Eliza hiss edir ki, Henri onun qadınlığını tanı-
mır və təqdir etmir, bu hiss onun ərinə qarşı antaqonist
olmasına səbəb olur, qəlbində ərinə qarşı inciklik var.
Tirkerlə qarşılaşma Elisaya ümid verir və onun daha
dolğun həyata hazırlaşmasına səbəb olur, Tirker Elisaya
sanki qadın olduğunu hiss etdirir, onun dişil enerjisini
oyadır. Bundan sonra Elisa yuyunur, yuyunandan sonra
ayna qarşısına keçərək çılpaq bədəninə zövqlə izləyir,
xüsusilə də qadınlarda qadınlığı, intim nöqtəni simvo-
lizə edən sinələri qabartmağa çalışır, bədəninə, qadın-
lığına heyran qalır. Elisada eril enerji o qədər güclü idi
ki, onu yüksəltmək heç ağılının ucundan belə keçmirdi.

Bu hekayədəki əsas münaqişə insan özünə qarşıdır
. Elisa həyatından tam razı qalmadığı daxili münaqişə
ilə məşğul olur. O, evliliyində hiss edilməsindən, rəftar
olunmasından tam razı deyil. Elisa yad kişi ilə qarşı-
laşdıqdan sonra yenilənmiş enerji və yaşamaq həvəsi
hiss edir. O , geyinib özünü gözəl hiss etmək üçün səy
göstərir və ərinə romantik bir axşam keçirə bilmələri
üçün paltarlar hazırlayır. Elisa əri ilə birlikdə gecəyə ha-
zırlaşır, güzgüdə çılpaq bədəninə öyrənir, şəffaf corablar
və gözəl paltar geyinir, makiyaj edir, əri ilə axşam bə-
rabər bir gün keçirəcəyini səbirsizliklə gözləyir. O, ümid

edirdi ki, Henri onun bir qadın kimi ehtiyaclarını dərk
edəcək və ona həsrət qaldığı romantikani, həyəcanı
yaşadacaq. Lakin bu ümid tezliklə puç olur, Elisanın xə-
yalları suya düşür. Həyat yoldaşının bu dəyişimini görə
Henri “Sən dizinin üstündən buzov qıracaq qədər güclü
görünürsən” deməklə ona “kompliment” deyir. Elisanın
bu cür “təqdir edilməsi” xoşuna gəlmir. Onun görünüşünə
dair bu xoşagəlməz “iltifat” Elizanın bir qadın kimi
eqosunu tətmin etmir. “Sonuncu ölən ümidlərdir” fikri
ilə yola çıxaraq, deyə bilərik ki, Elisanın da sonuncu
ümidləri yolda gülləri görəndə ölür. Bitkiləri atmaqla,
tinker simvolik olaraq Elizanı və onun qadınlığını, sek-
suallığını rədd edir. Gül qabı boş olduğu kimi, Elisa da
özünü boş hiss edir. O, həmçinin gender rolu ilə məhdud-
laşdırılaraq əzildiyini hiss edir, dərk edir ki, həyatı
heç vaxt dəyişməyəcək, onun qadınlığı və seksuallığı
Henri tərəfindən heç vaxt qiymətləndirilməyəcək, başa
düşülməyəcək. Elisa həyəcansız əri ilə kifayətlənməyi
öyrənməlidir, qəbullanmalıdır ki, əri romantik deyil, ona
dəyər vermir, onun qadın kimi varlığını hiss etmir, Elisa-
nın monoton həyatı heç vaxt dəyişməyəcək. Sonda zəif
qadın kimi ağlayır. Göz yaşları burada onun gücsüzlüyü-
nü, yaşam tərzini qəbullanmadığını, təslimçiliyini simvo-
lizə edir. “Xrizantemlər” əsərində müəllif Elisanın ümi-
dini itirməsini göstərmək üçün ironiyadan istifadə edir.
Hekayənin sonunda Elisa şam yeməyi ilə şərab istəməsi
onun həyatda daha geniş imkanlar açdığını göstərir .
O, nəhayət ki, məhdud varlığından qurtula biləcəyini və
şanslarını sınağa biləcəyini başa düşdü. Elisa öz bəd-
bəxtliyində günahkar olduğunu başa düşür. O, heç də-
yişməmiş, hekayəyə təcrid olunmuş, tənha bir qadın kimi
başlayır və eyni şəkildə bitirir. Elisanın əsas dəyişməsi,
özünün yerinə yetirilməməsinin fərqi olmayaraq bir
qadıncıqdan həyatında nəyin əskik olduğunu dərk edən
bir qadına çevrilir. Onun mövcud vəziyyəti dərk etməsi,
fərqi qazanması həqiqətən bir oyandır.

Hekayədə Elizanı nə simvollaşdırır? Hekayə boyu Eli-
sanın xrizantemləri özünü simvolizə edir və xüsusilə də
onun gizli, məhdud potensialını ifadə edir. Onun sevimli,
güclü çiçəklərlə birbaşa əlaqəsi onun gözəlliyini, həyatı
yaratmaq üçün fitri qabiliyyətini nəzərdə tutur. Boş di-
bək boşa çıxan qadınlığı simvollaşdırır.

Henri Allen yaxşı ərdirmi? Elisanın əri Henri yaxşı,
möhkəm adamdır, lakin arvadını razı sala bilmir. Hen-
ri Elisa qədər ağıllı deyil, amma fermanı idarə edən,
özünü və arvadını dolandıran, biznes sövdələşmələri
edən odur. Elizanın edə biləcəyi yeganə şey işini ye-
rinə yetirərkən onu uzaqdan izləməkdir. Fermanın idarə
olunması ilə bağlı hər hansı məlumatı bilavasitə olaraq
Henridən alır, o, həyat yoldaşına bərabər tərəfdaş kimi
yanaşmaq əvəzinə yalnız qeyri-müəyyən, alçaldıcı tərz-
də yanaşır. Cəmiyyətinin standartlarına görə, Henri bir
qadının ərdən istəməsi lazım olan hər şeydir, hər bir

qadının arzuladığı həyat yoldaşı tipidir: o, onu maddi olaraq hər şeylə təmin edir, ona hörmətlə yanaşır və hətta hərdən onu bayıra da çıxarır. Ancaq Henri çatışmazlıqlarını görmür, yanındakı qadının ruhu, arzuları, istəkləri, mənəvi tələbləri ilə maraqlanmır. Onların aralarında harmoniya yoxdur, bir-birlərindən xəbərsizdirlər, fərqli dünyaların insanlarıdır, bu da Elisanın Henridən narazı olmasına səbəb olur. Henri onu heç bir məmnuniyyətlə təmin edə bilmir və o bu ailə həyatından zövq ala bilmir. Əri onunla ancaq alçaldıcı yumoristik şəkildə danışır. Onu və istəklərini başa düşmür. Elisanın ev qulluqçusu və bağban kimi bacarıqları ilə fəxr edir. Henri kişi ilə danışanda uzaqlaşır danışır ki, Elisa bu söhbəti eşitməsin, çünki o, qadındır, o belə söhbətlərdə iştirak etməməlidir. Hekayə açıq şəkildə onun əsas mətləbindən bəhs etmir, bizə öz izahatlarımızı vermək qalır. Onların evliliyində ehtiras yoxdur, evlilik funksional xarakter daşıyır. Boşanmanın müxtəlif növləri var, onlardan biri də emosional boşanmadır. Bax Elisa ilə Henri də emosional boşanmaya aid cütlük idilər. Henri, onun üçün uyğun tərəfdaş deyil, eyni yumor hissini paylaşmırlar və hər ikisi çox fərqlidir. Bu da Elisanın özünü təcrid olunmuş hiss etməsinə səbəb olur. Onlar bir-birlərinə həyat yoldaşlarından daha çox bacı-qardaş və ya dost kimi yanaşırlar. Evliliklərinin Elisanın ehtiyaclarına ödəməməsinə baxmayaraq, Elisa seksual insan olaraq qalır, yazıçı bu keyfiyyəti normal və arzuolunan kimi göstərir. Onun emosional və cinsi ehtiyaclarını təmin edəcək heç kim yoxdur. O, tənhadır və hekayədəki kişilər dünyanı araşdırmaq üçün yola düşərkən evin qayğısına qalmaq ona düşür. Bu ailə tipik Azərbaycan ailələrinə misaldır. Təəssüf ki, bu problem bizim ölkədə də hələ də aktuladır. Hələ də qadına yüklənən rollar var, qadın obyekt kimi görünür.

Hekayənin sonunda Elisa niyə ağlayır? O, tinkerin öz ruhunu düşünmədən rədd etməsindən məyus olduğunu hiss edir. O, əri kimi onu bir qadın olaraq, bənzərsiz edən keyfiyyətləri qiymətləndirə bilməyib. Elisa həyatının heç vaxt dəyişməyəcəyini anlayır.

Əsərdə qayçı nəyi simvollaşdırır? Əsərdə qayçı kişi gücü və nəzarət hissini, eril enerjini ifadə edir. Elisa hekayənin çox hissəsində nadir hallarda qayçısız olur. Önlüyündə qayçısına aid xüsusi cibi var.

Elisanın paltarları nəyi simvolizə edir? Hekayə başlayanda Elisa ağır ayaqqabılar, qalın əlcəklər, kişi papağı və iti alətlərlə zəngin önlüklə tamamlanan androgen formalı bağçılıq paltarı geyinir. Müəllif onun bədənini "tixanmış və ağır" kimi təsvir edir. Elisanın geyimi və forması kişiliyi, onun aseksual varlığını əks etdirir.

Elisa və xrizantem necə oxşardır? Xrizantem həm Elizanı, həm də onun həyatının məhdud dairəsini simvollaşdırır. Elisa kimi xrizantemlər də sevimli, güclü və çiçəklənir. Onların gül yatağı, Elizanın evi kimi, sə-

liqə-sahmanlıdır. Xrizantem hekayə boyunca xatırlanır və Elizanın simvolu kimi görünür. Xrizantem gövdələri uzun, güclü və sərt ki, bu da Elisanın kişi keyfiyyətlərinin simvoludur. Bununla belə, çiçəyin özü zərifdir, bu da Elisanın qadına xas olan hissələrini təmsil edir. Xrizantemlərin həm güclü, həm də gözəl olmasının ziddiyyətli xüsusiyyətləri, Elisanın həm kişi, həm də qadın olması üçün qadına xas atipik xüsusiyyətlərin olduğunu təcəssüm etdirir. Eliza yolun ortasında çiçəkləri görəndə Elisa bunu özünü azadlığa buraxmaq və nəticədə yaralanmaq kimi qiymətləndirdi. Bir çox tənqidçilər xrizantemlərin Elisanın məyusluğunun simvolu olduğunu iddia edirlər.

Əsərdə simvollar.

Zəiflik: Elisa ilə qəribə adamın qarşılaşması Elisanın zəifliyini ortaya qoyur. Kişi onu asanlıqla üstələyə bildi. O, Elizaya yaxınlaşır, onu manipulyasiya edir və ona yalan deyir.

Gender rolları: Steynbek kişilərin və qadınların cəmiyyətdə xüsusi rollara malik olması fikrini dəstəkləyir.

Seksuallıq: Cinsliliyini repressiya etsə də, Elisa hələ də seksual insandır. Onun və ərinin inkişaf edən cinsi əlaqəsi yoxdur, bu, Elisanın güclü və məhsuldar bədənə baxmayaraq, uşaqlarının olmamasında görünür.

Qadınlıq: Qadınlıq cinsliliyyətlə əlaqələndirilir. Hekayənin əvvəlində Elizanın eril enerjiyə sahib görünüşü var. Bununla belə, o, tinkərlə söhbət edərkən kiçik bir cinsi oyanışdan sonra, şəhərə getməyə hazırlaşanda daha qadın görünmək üçün əlindən gələni edir.

Qış: Hekayə qışırlığın simvolu olan qışda baş verir.

Döyüşlər: Döyüşlər "kişi dünyası" ideyasının simvoludur. Döyüşlər qadınların ümumiyyətlə iştirak edə bilməyəcəyi məkan hesab olunur.

Həbslə bağlı simvolizm: Salinas Vadisi Elisanın emosional həyatını simvollaşdırır. Hekayə Salinas vadisinin uzun təsviri ilə açılır. Bu, Elisanın şəxsi mənfəəti üçün onu aldatmağa cəhd edə biləcək insanlardan xəbərsiz olması ilə yanaşı, Xrizantem yetişdirməklə ərini həqiqətən razı sala bilməyəcəyi vəziyyətini xəbər verir. Steynbek vadini üstü dumandan hazırlanmış qapaqlı qazana bənzədir. Vadinin "qapalı qazan" metaforası Elisanın havasız bir dünyanın içində sıxışdırıldığını və onun varlığının qaynama nöqtəsinə çatdığını göstərir. Onu da öyrənirik ki, yaxınlıqda Günəş olsa da, vadiyə heç bir işıq girmir. Günəş işığı çox vaxt xoşbəxtliklə əlaqələndirilir və nəticə ondan ibarətdir ki, onun yaxınlığındakı insanlar xoşbəxt olsalar da, Elisa xoşbəxt deyil. Dekabr ayıdır və vadidə soyuq hava hökm sürür, lakin hələ də sakinlər ümitsiz deyil, hava yəqin ki açılacaq. Havanın və vadinin sakinlərinin ümumi əhval-ruhiyyəsinin bu cür təsviri Elisaya da eyni dərəcədə aiddir. İlk olaraq Kaliforniyadakı bir vadinin lirik təsviri kimi görünən şey Elisanın klostrəfobik, bədbəxt, lakin ümidli

daxili həyatının zəngin simvolu kimi ortaya çıxır.

İnəklər: Henrini fermadan uzaqlaşdıran hadisə yaradırlar ki, Elisa evdə tək olarkən tinkərlə qarşılaşa bilsin.

Sarı xrizantemlər: Elisanın şəxsiyyət xüsusiyyətlərini və həyata baxışını göstərir.

Salinas Vadisi: onun qorunan həyat tərzini göstərir və oxucunu həyatda ən böyük arzularını həyata keçirməyə aparır.

Hekayənin sonunda Eliza atışmalardan sonra göz yaşlarını gizlətmək üçün paltosunun yaxasını yuxarı çəkir. Steynbek qadın şüurunun mürəkkəbliklərini dəf etmək üçün qeyri-adi bir qabiliyyət nümayiş etdirir. Əsər 3-cü bir şəxs tərəfindən nəql olunsa da, bütünlüklə Elizanın nöqteyi-nəzərindən təqdim olunur. Bu texnika ona onun psixikasını araşdırmağa və dünyanı onun gözü ilə göstərməyə imkan verir. Biz onun yerinə özümüzü qoyuruq və onun məyusluqlarını, hisslərini yaşayırıq, onunla empatiya qururuq. Çünki o, Henrinin kostyumlu kişilərlə nə müzakirə etdiyini bilmir, biz də bilmirik. Çünki o, tinkeri yaraşıqlı kişi kimi görür, biz də görürük. O, qazanlarını düzəldəndə dodaqlarına baxdığı üçün biz də onunla birlikdə onlara baxırıq. Nəticədə hekayənin sonunda onun həsrətini və xarakterini ərindən daha çox başa düşürük.

Bir çox kişilər qadınlara lazım olan yeganə şeyin işləyən ərlərin və kifayət qədər pulun olmasını düşünürdülər. Yazıçı Elisanı heç vaxt qınamır və əvəzində onun istedadının, enerjisinin və ambisiyasının israfını faciə kimi təsvir edir. Bizdən Elizanı sərt mühakimə etməyi xahiş etmək əvəzinə, bizi onun niyə belə davrandığını anlamağa, onunla empatiya qurmağa dəvət edir. Steynbek Henri və tinkerdən patriarxal cəmiyyətlərin, paternalizminin dayaqları kimi istifadə edir: necə ki, onlar qadınların potensialına məhəl qoymurlar, cəmiyyət də qadınlara o cür davranır. Steynbek cinsi doyuma ehtiyac olduğunu müdafiə edir və onun arxasınca düşmək insanların irrasional şəkildə hərəkət etməsinə səbəb ola bilər. Obrazın ödənməmiş istəkləri nəticəsində tinkerin Elisanı cəlb etməsi təhlükəli və idarəolunmazdır.

Oxucu Elisanın ərinin arvadının gözəlliyini görmədiyinə görə günahkar olduğunu öyrənir. Yazıçı Elisanın şəxsiyyətlə mübarizəsini göstərmək üçün 20-ci əsrin kişi və qadın rollarını təsvir edir. Elizanın həyat yoldaşı kimi rolu ona həyat yoldaşı olaraq verilən tapşırıq vasitəsilə üzə çıxır. Eliza bir neçə səviyyədə qarşılaşdığı hər bir insanla, eləcə də bağçaya qulluq etdiyi və həyat sürdüyü təbiətin özü ilə münasibətlər yaşayır. Bağın özü hekayənin inkişafı ilə Elisanın fiziki xüsusiyyətlərini dəyişir. Müəllif kim olduğu və həyatdan nə istədiyi ilə bağlı daxili qarışıqlıqlarla dolu bir obrazı ortaya qoyan qısa hekayə boyunca çoxsaylı dialoqlarda bunu ifşa edir.

Xrizantemlər Elisanın həyatının böyük bir hissəsidir və onun özünə necə baxdığını, necə davrandığını

simvollaşdırır, yazıçı Elisanın gücünü simvollaşdırmaq üçün xrizantemdən istifadə edir. Xrizantem budaqlarını kəsmək üçün çox güc tələb olunur ki, bu da Elisanın qayçıdan istifadə etməsi ilə vurğulanır. Bir qayda olaraq, çiçəklər gözəl və zərif təsvir olunur, lakin xrizantem möhkəm və sərtir. Steynbek xüsusi olaraq xrizantemlərdən istifadə etməyi seçdi, çünki onlar Elisanın gücünü simvollaşdırır, o, özünə güvənən, güclənmiş qadındır, lakin onun bütün gücü, xrizantemlərin bağının divarları arasında bağlandığı kimi cəmiyyətin standartları daxilində məhdudlaşır. Onun vəzifəsi xrizantemlərə qulluq etməkdir, onda qadınlıq gücünü nümayiş etdirəcək bir situasiya yaranmamışdı. Tinkərlə sonradan bu situasiya yarandı. Yazıçı Elisanın geyimindən onun eril qüvvəsini, xarici dünyadan təcrid olunmasını simvolizə etmək üçün istifadə edir ki, cəmiyyətin standartları qadınların fürsətlərdən necə məyus olmasına səbəb olur.

Əsərin başlığı ədəbi texnikanın simvolizmini ortaya qoyur. Xrizantem çiçəyi qəhrəmanlarının düşüncələrini, hisslərini və fikirlərini açıqlayır. Steynbekin qəhrəmanının ərinin səhlənkarlığından əziyyət çəkir və buna görə Elisa öz təcrid olunmuş dünyasına üz tutur. Xrizantem çiçəyi kimi gözəldirsə, səhlənkarlıqdan əziyyət çəkir, necə ki gülə qarşı diqqətsiz olsan, onu sulasan, gül solar, qadın da elədir.

Əsərin əsas mövzulardan biri kişilərin hakim olduğu cəmiyyətdə qadının məhdudiyyətləridir. Hasar onun evliliyini, bağ işə həyatını təkrarlayır. Henri heç vaxt Elisanın xrizantemlərinə maraq göstərmirdi, yəni həyat yoldaşı ona maraqlı deyildi. Bağ hasarla əhatə olunub. Müəllif evlilik həyatından narazılığını və məyusluğunu taxta hasardan istifadə edərək göstərir. Çay dərədən çıxan bir yol kimi dayanan hekayədə görünən simvollarından biridir. Bu o mənada simvolikdir ki, Elizanı təcrid olunmasına məhəl qoymadan dar təsərrüfat dünyasından çıxarmağa bənzəyir. Bəziləri bunu onun “qapalı qazanda” ağırlaşdırılmış həyatdan qaçması kimi simvolik hesab edir. Hekayəni oxuyandan sonra görmək olar ki, Elisa heç vaxt bu fürsətdən istifadə etmir, amma başqaları onun hasarlanmış həyatından qoparaq yanına gəlirlər. O, təcrid olunmuş səltənətinə girən zərgərdən xoşlanır. Elisanın kənar adamın əsl xarakterini tanıya bilməməsi çox aydındır ki, onun quruya su damcıları kimi gəlməsi müsbətdir. Hekayədə su məsumluq və təmizlik obrazı kimi simvollaşdırılıb. Müəllif “su kimi aydın” yazanda Elizanın gözü ilə aydın görünür. Tinkerin gözlərinə baxanda nəzərəcarpacaq bir dəyişiklik görə bilərsiniz və o, bunu maraqlı hiss edir. Steynbek qadın və kişi davranışının patriarxal cəmiyyətin dikte etdiyi tipik modellərini nümayiş etdirmişdir. Eliza və digər personajlar bu nizamın zərərli olduğu fikrini göstərir, çünki o, böyük insanların potensialını yalnız bir insanın qadın olması səbəbindən məhv edir.

Sönmez Ateşinle Yak Benliğimi

Sen ki geceyi kıskandıran güzel
Göz süzüşüne hayran melekler
İkliminde yaşanmaz başka mevsim
Dil niyazda akmasın, dursun zaman

Varlığın kafiyesiz bir şiir
Şairin aklını başından alan
Derin, mutlu, huzurlu, duygulu
Hayalin tenimde, hissi yüreęimde

Sönmez ateşinle yak benliğimi
Zerrelerime işledi tadın
Kokun yüzüme gülücük
Her güzelleřtirdięin gibi, güzelim seninle

Ey ipek tenli, bal sözlü; mis kokulum
Hayran bakışlarım dolaştı gözlerinde
Serin bahar kokusu saçlarından savruldu
Nefesi deęsin istedim hayatıma

Her sözü cıvı cıvı neşe saçan
Ağız kulaklarda geçiverdi zaman
Gecenin karanlığı kayboldu güzelliğinde
Umut gece, mutluluk gece...

Zamansız zamanlar özlemim
Ayrı tenlerde bir ruh dileęim
Varlığın ruhumun tek tesellim
İpek teni tenime, salıver ruhunu

Gülün Gülə Bənzəmir

Üz gözündən nur yağır,
Çox "özəlsən" dedilər.
Xoş gündə yaranıbsan,
Nə "gözəlsən" dedilər.

Soldu gözəllik gül tək,
İtib getdi, şan-şöhrət.
Pərişan olma, könül,
Bayram da gələr əlbət

İçim məni yandırır,
Çölüm yenə özgəni.
Canlarım düşmən oldu,
Durum sevim, özgəni?

Nə işə yatmır, əlim,
Nə dincəlmir gözlərim.
Qulağa gəlir səsin,
"Çox gözəlsən, gözəlim."

Günüm günə bənzəmir,
Gülün gülə bənzəmir,
Ha bəzənir, düzənir,
Yenə gülə bənzəmir

Bayatılar

Mən aşiq eldən ayrı,
Qaldıydım eldən ayrı.
Vəfasız fələk saldı,
Bir dadlı dildən ayrı.

Ellər-ellər, ay eller,
Gəldi apardı sellər.
Vətənə həsrət idim,
Ətrin gətirdi yellər

Əzizim ər istərəm,
İgid bir nər istərəm.
Fələyin gərdisinə,
Döz, sinə gər, istərəm.

Mən aşiq Qarabağa,
Dərt yağdı qara bağa.
Yurdumdan ayrı düşdüm,
Həsretim Qarabağa.

Əziziyəm dolan, göz,
Yad elləri dolan, göz.
Keçmə namərd körpüsün,
Mərd başına dolan, göz.

Əzizim ağuşuna,
Baharın naxışına.
Dünya malı qurbandır,
Yarın bir baxışına.

Əzizim, ağ düşdü,
Saçlarıma ağ düşdü.
Vətənsiz qaldığımdan,
Avazım gücdən düşdü.

Əzizim yalan oldu,
Analar nalan oldu.
Yağı hücum eylədi,
Obalar talan oldu.

Tanrı verən naxışdan,
Bir cüt süzgün baxışdan.
Yarımin ətri gəlir,
Göydən yağan yağışdan.

Bəxti Süleyman istərəm,
Azad bir dövran istərəm.
Həsrettən xəstə düşdüm,
Təbibdən dərman istərəm.

Su sonası sünbülüm,
Xarı gülüm, bülbülüm.
Qarabağım qan ağlar,
Nalə çəkər bülbülüm.

Aman incə belindən,
Özü Şirvan elindən.
Qaş-gözünü oynatdı,
Baş açmadım felindən.

Əzizim daği-daşı,
Od tutdu bağrım başı.
Viran gördüm yurdumu,
Qurumaz gözüm yaşı.

Qərənfil gülüm ağla,
Etdilər, zülüm ağla.
Şəhid qanlı yollara,
Düzülən gülüm ağla.

Yar hörüyü qoşadı,
Arzular baş-başadı.
Yarımin məhəbbəti,
Ürəyimdə yaşadı.

Əzizim balam haray,
Uçuldu qalam, haray!
Viran bağçada solan,
Nərgizim, lalam haray!

Şirvanın bir kəndi var,
Hər dərədə bəndi var.
Yarım gecə gələndə,
Bilmədim nə fəndi var.

Ayağı yalın oğlan,
Dodaqda balım, oğlan.
Ziyarətim, pirmsən,
Gəlim, dolanım, oğlan.

Qürbətdə qalan gülüm,
Həsretdən solan gülüm,
Şuşadan ayrı düşdü,
Od-alov saçan gülüm.

Mən aşiqəm, incə bel,
Gümüş kəmə, incə bel.
Baxdım aqlım apardı,
Nazik bədən, incə bel.